

3

EVROPSKE ZELENE POLITIKE U OBLASTI KULTURNOG NASLEDJA

KA EVROPSKOJ VIZIJI VISOKOKVALITETNE KULTURE GRAĐENJA (BAUKULTUR)

Evropa u prvim decenijama 21. veka je Evropa velikih različitosti. Tradicionalno i prirodno bogatstvo kontinenta i dalje utiče na naša društva, naselja i predele. Povećana globalna kulturna razmena podiže potencijal Evrope za inovacije i kreativnost. Međutim, uprkos razlikama u ekonomskoj, društvenoj i političkoj realnosti, uznemiravajuća tendencija u evropskom izgrađenom okruženju odnosno kulturnim predelima, selima i gradovima postaje očigledna: kvalitet tog okruženja nalazi se pred izazovima. Dok su centri istorijskih gradova i sela i drugih mesta kulturnog nasleđa uglavnom pod zaštitom, a izvanredni primeri savremene arhitekture i građevinskih projekata niču širom Evrope, na drugoj strani prisutna je očigledna trivijalizacija našeg izgrađenog okruženja. Evropska svakodnevica sve više se oblikuje urbanim širenjem bez aspiracija. Mnoge kulturno-istorijske celine gube se u okruženjima koje odlikuju infrastruktura, industrijske i zone tržnih centara, predgrađa, koja, iako su isplanirana nisu pravilno projektovana, ili u stambenim oblastima bez naročitih idejnih aspiracija. Ovaj problem ne utiče samo na gradove već i na ruralna područja.

Kada je reč o masovnoj gradnji, kultura je u drugom planu i previše prostora je dato pristupu koji daje prioritet tehničkim i ekonomskim procesima. To ima negativan uticaj na društvo, jer kvalitet izgrađenog okruženja duboko utiče na blagostanje i kvalitet života njegovih stanovnika. To je presudan faktor u društvenoj interakciji i koheziji, u kreativnosti i u identifikaciji sa mestom. Zato je gradnja ujedno i *kultura* i prostor za *kulturu*. I zato, naročito u vremenima brzih globalnih promena, kultura mora ponovo da zauzme centralno mesto u razvoju i evaluaciji našeg izgrađenog okruženja. Krajnje je vreme za stvaranje evropske politike visokokvalitetne kulture građenja, odnosno Baukultura.

U toj evropskoj viziji za visokokvalitetni *Baukultur*, kvalitet celokupnog izgrađenog okruženja smatra se strateškim imperativom. Kulturno nasleđe i dela savremenog stvaralaštva čine jedinstvenu celinu, u kome kulturno nasleđe mora biti zaštićeno i očuvano, a istorijski objekti, infrastruktura i javni prostor uzeti kao referentna tačka za kontinuiranu prostornu transformaciju i napredak. Visokokvalitetni *Baukultur* ne podrazumeva samo rezultate ovog pristupa kada je u pitanju sama izgradnja, već i procese koji vode do nje.

Zbog toga je, u kontekstu Evropske godine kulturnog nasleđa 2018, Švajcarska preuzela inicijativu isticanja značaja visokokvalitetnog *Baukultura* za evropsko društvo, organizovanjem neformalne Konferencije ministara kulture iz zemalja potpisnica Evropske kulturne konvencije i iz država posmatrača u Savetu Evrope. Na Konferenciji se naglašava neophodnost holističkog pristupa visokokvalitetnoj kulturi građenja kao opšteg dobra i zajedničke odgovornosti, i kao hitna potreba za zajedničkim delovanjem u cilju poboljšanja izgrađenog ambijenta naših gradova i sela. Visokokvalitetni *Baukultur* obezbediće kvalitet života u Evropi, održavajući socijalnu koheziju, blagostanje i rezilijentnost. Na taj način stvoriće se uslovi za staranje i zaštitu životne sredine, raznolikih i mešovityh zajednica, i generisanje pozitivne ekonomske vrednosti.

SADRŽAJ

1	Tekst Deklaracije iz Davosa 2018	4
2	Zajedničke brige i globalni trendovi	8
3	Glavna uloga kulture za društvo	11
4	“Kvalitet” kao strateški imperativ	13
5	Koncept Baukultur	15
6	Visokokvalitetni Baukultur kao opšte dobro i zajednička odgovornos	17
7	Poziv na delovanje: Deklaracija iz Davosa 2018	18
8	Aneks: Međunarodna politika u oblasti izgrađenog okruženja	20

I DEKLARACIJA IZ DAVOSA 2018 SA CILJEM VISOKOKVALITETNE KULTURE GRADENJA – BAUKULTUR – ZA EVROPU

Mi, ministri kulture i šefovi delegacija država potpisnica Evropske konvencije o kulturi, država posmatrača Saveta Evrope, kao i predstavnika UNESCO, ICCROM, Saveta Evrope i Evropske komisije, Saveta arhitekata Evrope, Evropskog saveta prostornih planera, Međunarodne organizacije ICOMOS i **Evropa Nostre**, koji smo se sastali od 20. do 22. januara 2018. u Davosu, Švajcarska, na poziv gospodina Alena Berseta, predsednika Švajcarske konfederacije i načelnika Federalnog odseka za unutrašnje poslove, u Evropskoj godini kulturnog nasleđa 2018. uoči godišnje konferencije Svetskog ekonomskog foruma, uzimajući u obzir trenutne izazove, uključujući trajne posledice ekonomske i finansijske krize, četvrte industrijske revolucije, ubrzane urbanizacije, smanjenja perifernih regiona, migracija i društvenih promena, sve veću nejednakost, klimatske promene i štetne posledice na životnu okolinu, i velikog uticaja koje sve to ima na naše životno okruženje; svesni značajnih koraka koje je međunarodna zajednica preduzela ka inkluzivnom i održivom svetu, kao i hitne potrebe za jačanjem napora i razvojem novih pristupa zaštiti i unapređenju kulturnih vrednosti evropskog izgrađenog okruženja;

prepoznajući ključni doprinos koji visokokvalitetno izgrađeno okruženje ima u postizanju održivog društva, koje karakteriše visok kvalitet života, kulturna raznolikost, individualno i kolektivno blagostanje, socijalna pravda i kohezija i ekonomska efikasnost;

svesni trenda gubitka kvaliteta u izgrađenom okruženju i otvorenim predelima širom Evrope, koji se manifestuje u trivijalizaciji gradnje, nedostatku vrednosti projektovanja i brige o održivosti, rastu bezličnog urbanog širenja i neodgovornog korišćenja zemljišta, propadanje industrijskog nasleđa i gubitak regionalnih tradicija i identiteta;

svesni da je krajnje vreme da se preduzmu mere koje će obezbediti da sadašnja i buduća društvena, ekonomska, ekološka i klimatska kretanja i trendovi dodatno ne umanjuju kvalitet izgrađenog okruženja, već da se iskoriste kao prilika za unapređenje, te da je Evropska godina kulturnog nasleđa 2018, sa ciljem prepoznavanja vrednosti istorijske dimenzije izgrađenog okruženja, pravi trenutak za to;

ističući da svako, bez obzira na poreklo, ima pravo da iskusi, podeli i pripada kulturnom okruženju, da su načini na koji zajedno živimo i razvijamo se kao društvo u osnovi kulturni i da je stoga oblikovanje naše životne sredine iznad svega, kulturni čin,

izjavljujemo sledeće:

Centralna uloga kulture u izgrađenom okruženju

1. Kultura omogućava i podstiče ekonomsku, socijalnu i ekološku održivost. Ona oblikuje naš identitet i definiše naše nasleđe. Stoga se kultura mora staviti u centar razvoja javnih politika i mora se naglasiti njen doprinos težnji ka opštem dobru. Nema demokratskog, mirnog i održivog razvoja bez kulture u njegovom središtu.
2. Politika mora da naglasi potrebu za održivim pristupom razvoju koji je usredsređen na kulturu svuda i na svakom nivou. Treba istaći vrednost i nezamenljivost evropskih predela i kulturnog nasleđa, sa akcentom ne samo na gradove i urbana područja, već i na periferna i ruralna područja i njihovu međusobnu povezanost.
3. Postoji hitna potreba za holističkim pristupom izgrađenom okruženju, sa fokusom na kulturu, i za humanističkim pogledom na način kako zajednički oblikujemo mesta u kojima živimo i nasleđe koje ostavljamo za sobom.

KONCEPT BAUKULTUR

4. *Baukultur* obuhvata svaku ljudsku aktivnost koja menja izgrađeno okruženje. Celokupno izgrađeno okruženje, uključujući svaki projektovani i izgrađeni objekat koji je ugrađen u prirodno okruženje i koji se odnosi na prirodno okruženje, treba shvatiti kao jedinstvenu celinu. *Baukultur* obuhvata postojeće objekte, uključujući spomenike i druge elemente kulturnog nasleđa, kao i projektovanje i izgradnju savremenih objekata, infrastrukture, javnih prostora i pejzaža.
5. Pored arhitektonskog, konstruktivnog i pejzažnog dizajna i njihove materijalne realizacije, *Baukultur* se ispoljava i u procesu planiranja građevinskih projekata, infrastrukture, gradova, naselja i otvorenih predela.
6. *Baukultur* se takođe odnosi na detaljne metode izgradnje i transformacije i velikih razvojnih projekata, obuhvatajući tradicionalne i lokalne veštine gradnje, kao i inovativne tehnike.

NAŠA VIZIJA VISOKOKVALITETNOG KONCEPTA BAUKULTUR

7. Hitno nam je potreban novi, prilagodljiv pristup oblikovanju izgrađenog okruženja; pristup koji je ukorenjen u kulturi, koji aktivno gradi društvenu koheziju, obezbeđuje održivost životne sredine i doprinosi zdravlju i blagostanju svih. To je visokokvalitetni *Baukultur* koncept.
8. Dizajn izgrađenog okruženja, odnos između objekata i njihovog izgrađenog i prirodnog okruženja, prostorna koherentnost, razmere, materijalnost: sve su to činiooci koji imaju direktan uticaj na kvalitet našeg života. Stoga se visokokvalitetni *Baukultur* koncept izražava u primeni svesnog, promišljenog dizajna u svakoj delatnosti građevinarstva i prostornog planiranja, dajući prednost kulturnim vrednostima u odnosu na kratkoročnu ekonomsku dobit. Na ovaj način, visokokvalitetni koncept *Baukultur* ne samo da ispunjava funkcionalne, tehničke i ekonomske zahteve, već zadovoljava i socijalne i psihološke potrebe ljudi.
9. Kulturno nasleđe je ključna komponenta visokokvalitetnog *Baukultur* koncepta. Način na koji danas koristimo, održavamo i štitimo naše kulturno nasleđe biće ključ za budući razvoj visokokvalitetnog izgrađenog okruženja.

KORISTI VISOKOKVALITETNOG KONCEPTA BAUKULTUR ZA DRUŠTVO

10. Koncept visokog kvaliteta *Baukultur* poboljšava naš osećaj za prostor. On podstiče inkluzivno i kohezivno društvo, suprotstavlja se diskriminaciji i radikalizaciji i promoviše integraciju i građansku svest omogućavajući ljudima da se identifikuju sa svojim životnim prostorom. Ovo nije važno samo za gradske centre i istorijske lokacije, već i za svaki aspekt evropskog životnog okruženja, prigradska i seoska područja, naselja, industrijske zone i infrastrukturu.
11. Visokokvalitetni *Baukultur* koncept neguje živopisnost i raznolikost u naseljima. On stvara izgrađena okruženja koja prihvataju savremeni kulturni izraz uz poštovanje kulturnog nasleđa. Obezbeđuje održive uslove života i jača društvenu otpornost stvaranjem pristojnog, pristupačnog i dostupnog stanovanja.
12. Visokokvalitetni *Baukultur* koncept štiti životnu sredinu. Podržava održivi transport i odgovorno korišćenje zemljišta, povećava urbane zelene površine i promoviše zdravlje i biodiverzitet.
13. Koncept visokog kvaliteta *Baukultur* dodaje ekonomsku vrednost stvaranjem trajnijih dobara višeg kvaliteta i povoljnih uslova za ekonomski prosperitet u društvu. Koristi održive izvore, čime se osigurava da će buduće generacije imati koristi od pozitivnog društvenog i ekonomskog razvoja.

SA CILJEM KVALITETNOG BAUKULTUR KONCEPTA

14. Koncept visokog kvaliteta *Baukultur* zahteva preciznu ravnotežu između kulturnih, društvenih, ekonomskih, ekoloških i tehničkih aspekata planiranja, projektovanja, izgradnje i adaptivne ponovne upotrebe u javnom interesu i za opšte dobro.
15. Koncept visokog kvaliteta *Baukultur* mora biti deo relevantnih pravnih instrumenata. Visok kvalitet celokupne izgrađene sredine, uključujući i kulturno nasleđe, mora biti glavni obavezni cilj u svim aktivnostima sa uticajem na prostor. Zahtev visokog kvaliteta mora se posmatrati na istom nivou kao i ekonomski i tehnički interesi. Važeći standardi i norme moraju biti kompatibilni sa ciljem visokog kvaliteta.
16. Koncept visokog kvaliteta *Baukultur* može nastati samo iz konteksta interdisciplinarnog diskursa i kroz međusektorsku saradnju na više nivoa između kreatora politike, nadležnih državnih organa i stručnjaka. Budući da obuhvata kreativne, funkcionalne i društvene aspekte, sve relevantne discipline i stručnjaci moraju ravnopravno da učestvuju. Jedan ključni primer instrumenta za negovanje visokog kvaliteta su interdisciplinarni, dobro strukturisani konkursi. Da bi bio uspešan, visokokvalitetni *Baukultur* koncept zahteva i učešće civilnog društva i informisane i senzibilisane javnosti.
17. Koncept visokog kvaliteta *Baukultur* zahteva ulaganje napora u oblast obrazovanja i podizanja svesti građana, kako bi mogli bolje da ocenjuju koncept *Baukultur*. Svi uključeni, kako javni tako i privatni sektor, odgovorni su za kvalitet izgrađenog okruženja, koji će se prenositi u nasleđe budućim generacijama.

Ističući da je koncept *Baukultur*, kao koncept opšteg dobra, zajednička odgovornost vlasti, organizacija i privatnog sektora i da postoji hitna potreba za podizanjem svesti o kulturnim, društvenim, ekonomskim, ekološkim i tehničkim problemima,

obavezujemo se na:

18. uključivanje i promovisanje ideja i principa visokokvalitetnog *Baukultur* koncepta svim zainteresovanim stranama, uključujući druge članove vlade i širu javnost, posebno mlade, i isticanje njegovog blagotvornog uticaja na društvo na svaki relevantan i odgovarajući način;
19. sprovođenje boljih javnih politika koje obuhvataju *Baukultur* kao koncept, u kojem je kultura u centru, i koje integrišu viziju visokokvalitetnog *Baukultur* koncepta kao centralnog političkog cilja;
20. podržavanje budućih aktivnosti i mera koje doprinose promociji i implementaciji vizije visokokvalitetnog *Baukultur* koncepta;
21. pozivanje svih relevantnih aktera, kako javnih tako i privatnih, da prepoznaju pozitivan efekat visokokvalitetnog *Baukultur* koncepta na javno dobro i da prihvate svoju odgovornost u njegovoj implementaciji, posebno u pogledu investicija;
22. podsticanje drugih regiona sveta da prepoznaju vrednost visokokvalitetnog *Baukultur* koncepta i da se uključe u proces;
23. okupljanje za ne više od 10 godina radi evaluacije i diskusije o napretku ka postizanju visokokvalitetnog koncepta *Baukultur* za Evropu.

Davos (Švajcarska), 22.01.2018.

2 ZAJEDNIČKE BRIGE I GLOBALNI TRENDVI URBANIZACIJA I DRUŠTVENE PROMENE

Evropska naselja i predele karakteriše bogata i raznovrsna kultura gradnje koja se razvijala s vremenom. Zbog svojih geografskih i klimatskih uslova i političkih, socijalnih i ekonomskih okolnosti koje su je oblikovale, Evropa se može pohvaliti nizom posebnih, regionalno specifičnih karakteristika. Masovna motorizacija, koja je počela u drugoj polovini 20. veka, i sa tim povezani razvoj naselja, suštinski je promenilo okruženje. Međuzone razvile su se na periferijama mnogih gradova, što je dovelo do gusto naseljenih stambenih naselja sa visokom saturacijom infrastrukturnih i funkcionalnih objekata. Mnoga naselja karakterišu fragmentirani javni prostori, veliki komercijalni kvartovi i stambene jedinice koje niču kao pečurke, tako da je njihove centre često teško prepoznati. Počevši od 20. veka, standardizacija i masovna produkcija značajno su promenili gradnju. Građevinska industrija sve više pribegava gotovim rešenjima, koja standardizuju i često trivijalizaciju formalni vokabular i utiču na slabljenje regionalnih identiteta.

Dok veliki gradovi i metropole trenutno doživljavaju rast i obnovu, sve je veća zabrinutost u pogledu malih i srednjih gradova i ruralnih oblasti. Neke od tih teritorija postale su marginalizovane, zbog migracija i ekonomskih promena. Rastuća polarizacija pojačava disparitete. Mnogi od tih regiona primorani su da se nose sa povećanom emigracijom, što dovodi do viška stambenog prostora i sve više upražnjenih nekretnina. Gubitak radnih mesta i nedostatak finansijskih sredstava ometaju osnovno snabdevanje i održavanje u širim područjima. Čitavi regioni trpe ekonomsku stagnaciju ili sužavanje, što dovodi do osećaja isključenosti. Veća socijalna i ekonomska polarizacija podstiču porast političkog ekstremizma i populizma.

Akumulacija ekonomske, političke i kulturne moći u urbanim centrima i metropolama biće nastavljena. Trenutno 73 odsto stanovništva Evrope živi u urbanim sredinama, a očekuje se da će se dostići oko 80 odsto do 2050. godine uz regionalne fluktuacije¹. Ova kontinuirana urbanizacija jača dominantnu ulogu gradova. Koncentracija radnih mesta i veće mogućnosti zapošljavanja kao i institucija visokog obrazovanja u evropskim gradovima čini ih sve atraktivnijim za radno aktivno stanovništvo, što dovodi do renesanse urbanog života. Sve veća potražnja za nekretninama i stanovanjem konstantno povećava cene, a rezultat je da prekomerna gentrifikacija i međunarodna komodifikacija tržišta nekretnina odbacuju stanovnike starosedeoce. Gradovi mogu postati preskupi za velike delove lokalnog stanovništva. Kao rezultat, nejednakost unutar gradova se povećava uz segregaciju i polarizaciju².

1 United Nations: World Urbanization Prospects, 2014 revision, New York 2014, as well as ESPON: Making Europe Open and Polycentric. Vision and Scenarios for the European Territory towards 2050, Luxembourg 2014

2 European Union/UN-Habitat: The State of European Cities 2016, Luxembourg 2016.

Mada se očekuje da će se globalno stanovništvo popeti na 9,7 milijardi do 2050. godine, uz najvišu stopu rasta koja se očekuje u Aziji i Africi, očekuje se blagi pad broja stanovnika u Evropi uz značajna pomeranja između regiona³. Rast globalne populacije i povezani globalni ekonomski efekti dovešće do eskalacije nestašica resursa, što će zauzvrat rezultirati zaokretom globalne ravnoteže snaga. Ujedinjene Nacije (UN) predviđaju da će to, zajedno sa predvidivim klimatskim promenama, izazvati povećanje globalnih migracionih kretanja. Ruralna depopulacija i raseljavanje ljudi zbog političkih sukoba daju dodatni podsticaj globalnoj migraciji, uz domino-efekat koji će se odraziti u Evropi.

Demografske promene, povećanje mobilnosti i novih društvenih modela i ponašanja uticaće na potrebne uslove za gradnju zgrada, gradova i infrastrukture i buduće projektovanje izgrađenog okruženja⁴. Prosečan broj članova po domaćinstvu je opao. Centralna uloga tradicionalnog porodičnog modela je pod pritiskom. Udeo starije populacije u društvu se povećava, kao i fragmentacija populacionih grupa. Promene obrazaca ponašanja putnika i povećanje gradskog turizma, posebno, doveli su do konstantnog priliva turista koji hrle u evropske gradove. To pozitivno utiče na dodatnu ekonomsku vrednost, ali sa druge strane ima negativne posledice po lokalno stanovništvo i korišćenje i organizaciju njihovog prostora.⁵

DIGITALIZACIJA

Četvrta industrijska revolucija je počela. Vizija međusobne povezanosti virtuelnih i fizičkih naprava u globalnoj mreži odnosno *Internet stvari (Internet of Things - IoT)*, postaje činjenica. Informaciono-komunikacione tehnologije i napredovanje digitalizacije menjaju naš svakodnevni život, aktivnost potrošača i ponašanje. Stvaranje veštačkih vizuelnih formi i virtuelne realnosti utiču na našu percepciju oblika fizičkog životnog okruženja. To može dovesti do iskrivljenih ideala koji ometaju stvarni svet. Pretvaranjem sveta u globalne, slične, apstraktne forme, digitalni mediji takođe utiču na stvarni "živiljeni prostor". To može imati sve veći uticaj na naše fizičko okruženje: kulturne vrednosti, kao što su autentičnost i istorijska originalnost objekata i materijala, mogu izgubiti na značaju u korist jednoobraznih slika i percepcija. Gradnja i izgradnja i način na koji ih implementiramo, su pod sve većim uticajem globalnih tendencija. Društvene zajednice i mreže više nisu vezane za određena fizička mesta. Način na koji ljudi koriste i identifikuju se sa mestima u kojima žive, se menja pod uticajem globalnog digitalnog prostora. Centri gradova i sela kao središnjih višenamenskih javnih prostora za raznolike sadržaje i stanovništvo, gube svoju funkciju. U međuvremenu, emocionalna i društvena potreba za "autentičnošću" nailazi na sve veće interesovanje za (najčešće turističko) iskustvo kulturne i prirodne raznolikosti.

Globalna međupovezanost, a samim tim i razmena i otvoreni pristup informacijama i podacima, takođe otvara nove mogućnosti. Koncept Saveta Evrope pod nazivom *Internet građana (Internet of Citizens)* podrazumeva pristup internetu u čijem je centru građanin, sa ciljem da se svi osposobe za učešće u digitalnoj kulturi. Novo digitalno okruženje trebalo bi da se koristi za osnaživanje društva tako što će se omogućiti bolji pristup i učešće u otvorenoj kulturi čime se jača i demokratija.⁶

Projektovanje novih zgrada, naselja i otvorenih predela, ili rekonstrukcija ili menjanje nekadašnjih ili postojećih zgrada, postaju lakši zahvaljujući novim tehnologijama. Novi modeli finansiranja, kao što je *crowdfunding*, mogu da povećaju participaciju. Društvene interakcije putem novih kanala komunikacija promenile su učešće i mogu da pomognu u podizanju javne svesti o pitanjima vezanim za izgrađeno okruženje, omogućavajući tako nove oblike debate, učešća i senzibilizacije.

3 United Nations: World Population Prospects, The 2015 Revision, Key findings and advance tables, New York 2015, as well as ESPON: Making Europe Open and Polycentric. Vision and Scenarios for the European Territory towards 2050, Luxembourg 2014

4 Eurostat: Statistics on European Cities, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_European_cities (accessed 16.09.2017)

5 Eurostat: Urban Europe — statistics on cities, towns and suburbs — tourism and culture in cities, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban_Europe_%E2%80%94_statistics_on_cities_towns_and_suburbs_%E2%80%94_tourism_and_culture_in_cities (accessed on 22.08.2017)

6 Council of Europe: Recommendation CM/Rec(2016)2 of the Committee of Ministers to member States on the Internet of citizens, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900016805c20f4 (accessed 16.09.2017)

Digitalizacija takođe utiče na građevinski materijal i tehniku, čime ostvaruje direktan uticaj na projektovanje i izgled objekata. Digitalne aplikacije kao što su *BIM (Building Information Modelling)* i *Contour Crafting* (tehnologija građevinske štampe) određuju proces projektovanja, a samim tim i raspored i izgled budućih konstrukcija. Pametne zgrade sa međusobno povezanim tehnologijama mogu dovesti do razvoja novih tipologija gradnje.

KLIMATSKE PROMENE I EKOLOŠKA ŠTETA

Klimatske promene su jedan od najvećih izazova za životnu sredinu. Globalno zagrevanje će dovesti do porasta nivoa mora i snežnih pokrivača. Klimatski ekstremi se ubrzavaju i izazivaju česte prirodne katastrofe. Poplave, klizišta i erozija učestalo se dešavaju, a pogođeni regioni zahtevaju dodatne bezbednosne mere, koje utiču na otvorene predele i naselja. Slučajevi izazvani ekstremnim vremenskim nepogodama su u porastu a menjaju se i obrasci padavina. Gradovi su pogođeni toplotnim talasima i poplavama. Uticaj klimatskih promena posebno se intenzivno oseća u oblastima poljoprivrede, šumarstva, upravljanja energijom i turizma⁷.

Sve se više smatra da smanjenje emisija CO₂ i samim tim zavisnost od fosilnih goriva igraju ključnu ulogu u borbi protiv klimatskih promena. Mnoge zemlje stavile su veći akcenat na izvore obnovljive energije. Zaokret ka obnovljivoj energiji donosi ključne promene u izgledu naselja i predela. Pored udaljavanja od korišćenja fosilne energije, postoji i korak ka razvoju kompaktnih naselja sa dobro izolovanim zgradama koje koriste manje energije⁸. Integrirani sistemi nude nove mogućnosti u projektovanju novih i postojećih zgrada uz upravljanje nultom emisijom. Mere i programi koji štede energiju, međutim, mogu da se pokažu kao izazov za kulturno nasleđe, a kvalitet dizajna novih građevina mogao bi da bude ugrožen ako energetska komponenta gradnje ne uzme u obzir i kulturnu vrednost izgradnje.

U celoj Evropi poslednjih decenija postignut je veliki napredak u ublažavanju nepovoljnih uslova za životnu sredinu. Ipak, još uvek se mogu primetiti uznemirujući trendovi, uključujući konstantno smanjenje biodiverziteta i povećanje mikro-zagađivača u vazduhu, vodi i zemljištu⁹ za koje je delimično odgovorna građevinska aktivnost.

Rešavanje ovih nedoumica i reagovanje na globalne trendove novi su izazovi koji će uticati na formu i izgled budućeg izgrađenog okruženja u Evropi, kao i na ponašanje i vrednosti naših društava na različitim nivoima. Različite globalne i evropske inicijative pokrenute su kako bi pomogle u suočavanju sa tim izazovima. Izgrađeno okruženje, često sa posebnim fokusom na gradove, tema je svetskih diskusija i razvojnih ciljeva. Pitanja kao što su iskorenjivanje siromaštva i nejednakosti, ekonomski prosperitet, bezbednost, smanjenje rizika od katastrofa, mobilnost, potrošnja energije – ukratko, održivo i inkluzivno izgrađeno okruženje – ugrađuju se u brojne međunarodne strategije, programe i projekte. Izbor relevantnih dokumenata nalazi se u **Aneksu** ovog teksta.

7 European Commission: Climate Action, Climate change consequences, https://ec.europa.eu/clima/change/consequences_en (accessed 16.09.2017)

8 European Commission: Climate Action, 2030 climate & energy framework, https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en (accessed 29.05.2017)

9 European Environment Agency: SOER 2015, The European environment, state and outlook 2015 <https://www.eea.europa.eu/soer> (accessed 15.09.2017)

3

CENTRALNA ULOGA KULTURE ZA DRUŠTVO

Kultura je "skup svojstvenih duhovnih, materijalnih, intelektualnih i emocionalnih odlika društva ili društvene grupe, i ... obuhvata, pored umetnosti i književnosti, način života, način života u zajednici, sisteme vrednosti, tradicije i verovanja"¹⁰. Kultura oblikuje identitete ljudi i određuje njihovo nasleđe. Ne može biti čovečanstva, razuma, kritičkog rasuđivanja i moralne posvećenosti bez kulture¹¹. Kultura je osnova za zadovoljavajuće intelektualno, emocionalno, moralno i duhovno postojanje.

Kultura omogućava i pokreće ekonomske, socijalne i ekološke promene. Bez kulture ne može biti demokratskog i mirnog održivog razvoja. Zbog toga se kultura sve više doživljava kao centralna komponenta održivosti i održivog razvoja¹². **Agenda 2030** posvećena održivom razvoju, daje okvir za centralnu ulogu kulture koji sadržan u *nekoliko ciljeva održivog razvoja* (SDG), dok se cilj broj 11 direktno odnosi na nju¹³. Potreban je sveobuhvatan pristup ljudskom razvoju, zasnovan na uvažavanju i korišćenju kulture. Kultura se posmatra kao "sistem vrednosti, resurs i okvir za izgradnju istinski održivog razvoja, kao potreba da se nadahnjemo iz iskustava prošlih generacija i prepoznamo kulturu kao deo globalnog i lokalnog javnog dobra odnosno *komonsa (commons)*, i izvora kreativnosti i obnove"¹⁴.

Posebna vrednost istorijskih urbanih predela naglašena je Preporukom UNESKA o **istorijskom urbanom predelu** (*Recommendation on the Historic Urban Landscape – HUL*). Ona prepoznaje kulturno nasleđe, uglavnom u gradovima, kao važan doprinos kvalitetu života, promovisanju ekonomskog razvoja i jačanju socijalne kohezije u promenljivom globalnom okruženju. Međutim, brza i nekontrolisana urbanizacija predstavlja ozbiljan izazov za urbani istorijski pejzaž. To može dovesti do socijalne i prostorne fragmentacije i ugroziti kvalitet i gradova i ruralnih područja¹⁵.

Program Ujedinjenih nacija za ljudska naselja UN Habitat, usvojio je **Novu urbanu agendu** na Konferenciji **Habitat III** 2016. godine, u kojoj su izloženi opšti ciljevi održivog razvoja i fokusirani na pitanja upravljanja, socijalne kohezije i životne sredine. Agenda "potvrđuje da su kultura i kulturna raznolikost izvori oplemenjivanja čovečanstva i pružaju važan doprinos održivom razvoju gradova, ljudskih naselja i građana, osnažujući ih da igraju aktivnu i jedinstvenu ulogu u razvojnim inicijativama"¹⁶.

10 UNESCO: Universal Declaration on Cultural Diversity, Preamble, Paris 2001, http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/5_Cultural_Diversity_EN.pdf (accessed 15.09.2017)

11 UNESCO: Mexico City Declaration on Cultural Policies, Mexico City, 1982. <http://unesdoc.unesco.org/images/0005/000525/052505eo.pdf> (accessed 04.09.2017)

12 United Nations, General Assembly, 86th session: Resolution "Culture and Sustainable Development" (A/RES/68/223), December 2013, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/223 (accessed 16.09.2017)

13 United Nations, General Assembly, 70th session: Resolution "Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development" (A/RES/70/1), October 2015, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (accessed 16.09.2017)

14 SCO/Hangzhou Municipal People's Government: The Hangzhou Declaration, Culture: Key to Sustainable Development, Hangzhou 2013. <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf> (accessed on 15.09.2017), and later on: UNESCO/ Hangzhou Municipal People's Government: HANGZHOU OUTCOMES, Hangzhou, 2015 http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/SustCit_Hangzhou_Outcomes_EN.pdf (accessed on 16.09.2017). Cf also: Joost Dessein, Katriina Soini, Graham Fairclough, Lumina Horlings (eds): Culture in, for, and as Sustainable Development, Conclusions from the COST Action IS1007 Investigation Cultural Sustainability, University of Jyväskylä, Finland 2015 <http://www.culturalsustainability.eu/conclusions.pdf> (accessed 16.09.2017)

15 UNESCO: Recommendation on the Historic Urban Landscape, Paris 2011 <http://whc.unesco.org/en/activities/638> (accessed 16.09.2017)

16 United Nations: Habitat III, New Urban Agenda, 2017 <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf> (accessed 04.09.2017). It served as a basis for a UNESCO report focused specifically on culture, urbanism and sustainable development: UNESCO: Culture: Urban Future. Global Report on Culture for Sustainable Urban Development, Paris 2016: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002462/246291E.pdf> (accessed 04.09.2017)

Na evropskom nivou, briga o očuvanju kulturnog nasleđa poslednjih godina ponovo je naglašena kao ključni društveni faktor¹⁷. Za **Evropsku konvenciju o predelu Saveta Evrope iz 2000. godine**¹⁸, živo, prirodno i kulturno nasleđe, bilo da je obično ili izuzetno, urbano ili ruralno, na kopnu ili u vodi, odraz je evropskog identiteta i različitosti. **Okvirna konvencija o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo (Faro Konvencija) 2005. godine**¹⁹ definiše kulturno nasleđe kao važan resurs za promociju kulturne raznolikosti i održivog razvoja društva, ekonomije i životne sredine.

Zahtevi koji proističu iz očuvanja kulturnog nasleđa kada je u pitanju savremeno planiranje i izgradnja, kreiraju se i na nivou EU. EU je prepoznala značaj visokokvalitetne izgrađenog okruženja za održivi grad i to je artikulisala u vidu dve rezolucije Saveta EU²⁰. Oba teksta pozivaju na više standarde u kvalitetu arhitekture kako bi se u obzir uzela održivost gradova, uključujući pažljivo postupanje prema njihovom kulturnom nasleđu.

Izgrađeno okruženje mora da obezbedi dobre, bezbedne i zdrave uslove života i kulturnu sredinu koja doprinosi socijalnoj koheziji. Kulturna sredina uključuje sve tragove ljudskih aktivnosti u fizičkom okruženju kroz istoriju. Kulturno okruženje prihvata prostorni kontekst, koji može da sadrži materijalne predmete, ali uključuje i nematerijalne aspekte povezane sa tim mestom kao što su tradicija, prakse, znanja i veštine. Upravljanje javnim kulturnim okruženjem sastoji se od organizovanih procesa koji vode računa o kulturi u savremenom društvu. Svaki pojedinac, nezavisno od porekla, ima pravo da iskusi i pripada ovom kulturnom okruženju. To zahteva međusektorsku saradnju i upravljanje na više nivoa istovremeno, gde su svi akteri odgovorni za obezbeđivanje raznolikosti u okviru visokokvalitetne postavke kulturnog prostora koji je inkluzivan i dostupan svima.

17 European Council: Conclusions on cultural heritage as a strategic resource for a sustainable Europe, Brussels, May 2014 https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/142705.pdf (accessed 16.09.2017) ; European Council: Council conclusions on participatory governance of cultural heritage, November 2014 [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(01)&from=EN) (accessed 17.09.2017); European Commission: Towards an integrated approach to cultural heritage for Europe, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 2014 http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/publications/2014-heritage-communication_en.pdf (accessed 17.09.2017)

18 European Landscape Convention, Florence 2000: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/176> (accessed 22.11.2017)

19 Council of Europe: Framework Convention on the Value of Cultural Heritage, Faro 2005 <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746> (accessed 04.09.2017)

20 Council of the European Union: Council Resolution on architectural quality in urban and rural environments (2001/C73/04), 2001 [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001G0306\(03\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001G0306(03)&from=EN) (accessed 16.09.2017); Council of the European Union: Council conclusions on architecture: culture's contribution to sustainable development (2008/C 319/05), 2008 [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XG1213\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XG1213(02)&from=EN) (accessed 16.09.2017)

4 “KVALITET” KAO STRATEŠKI IMPERATIV

Građenje ima umetničku, estetsku, kulturnu i društvenu, kao i ekonomsku i tehničku svrhu. Cilj je da se obezbedi uklapanje sa svrhom, dugovečnošću, sigurnošću, udobnošću i zdravljem sa jedne strane, i zbližavanjem ljudi, pružanjem osećaja blagostanja i promovisanje socijalne kohezije, sa druge. Građenje stvara prostor u kome se omogućava upoznavanje drugih. Atraktivni, raznovrsni i inkluzivni gradovi, sela i pejzaži nastaju samo ako svi aspekti gradnje podležu zahtevima za visokim kvalitetom.

Visokokvalitetna gradnja daje novu vrednost našem životnom okruženju. Visok kvalitet u ovom slučaju ne odnosi se samo na vrhunski izgled izgrađenog okruženja već i na kvalitet procesa kreiranja i projektovanja i sposobnosti i kompetencija svih koji se bave gradnjom. Kao koncept održivog razvoja, ovaj zahtev za kvalitetom stavlja poseban akcenat na društvenu funkciju izgrađenog okruženja. Nova vrednost kojoj se teži postizanjem visokog kvaliteta prvenstveno je usmerena na postizanje širokog društvenog uticaja i samim tim je od ekonomskog značaja. Uspeh implementacije visokog kvaliteta meri se putem sledećih pozitivnih efekata:

Pored ispunjavanja nekih od osnovnih ljudskih potreba, izgrađeno okruženje u velikoj meri oblikuje naš kvalitet života. Visokokvalitetni dizajn okruženja utiče na unapređenje kvaliteta života i daje značajan doprinos subjektivnom osećaju blagostanja, ispunjavajući psihološke ili kognitivne, emocionalne, socijalne i, na kraju, kulturne potrebe ljudskih bića. Stoga je od centralnog značaja za visok kvalitet izgrađenog okruženja da se ti aspekti ekološke psihologije uključe u užem smislu, kao i da se istraži odnos ljudskih bića sa njihovim izgrađenim okruženjem, kao i efekte koji imaju jedni na druge, sa ciljem stvaranja infrastrukturnih objekata, zgrada, gradova, sela i pejzaža po meri čoveka.

Izgled izgrađenog okruženja je od velikog značaja u smislu njegove društvene funkcije. Raspored i dizajn koji se odnose na specifične potrebe korisnika promoviše njihovu vezu sa izgrađenim okruženjem, jača socijalnu koheziju i na taj način se suprotstavlja otuđenju. Javni prostor, kao mesto zajedničkog korišćenja i interakcije, igra važnu ulogu u društvenoj integraciji i zato mora ostati javan. Omogućavanje visokog kvaliteta tog prostora, njegove upotrebe i učestalosti korišćenja prostora, sprečava da ga prisvoji bilo koja grupa, i indirektno, ali presudno, povećava njegovu bezbednost.

Uključivanje stanovništva u procese donošenja odluka promoviše identifikaciju zajednica sa njihovim izgrađenim okruženjem i jača njihov osećaj zajedničke odgovornosti za svoju okolinu; sa druge strane, takođe zahteva da stanovništvo ima svest o pitanjima kvaliteta i izgradnje i sposobnost da ih razume. Demografski rast i sve veća urbanizacija čine neophodnim osmišljavanje novih načina zajedničkog života. Participativni stvaralački procesi takođe podržavaju stvaranje novih modela života i obezbeđuju njihovu socijalno i ekonomski održivu prilagodljivost.

Kulturno bogatstvo izgrađenog okruženja manifestuje se u porastu raznolikosti. Kulturno nasleđe i savremeno stvaralaštvo moraju se posmatrati kao jedinstvena celina, koji čini kulturnu vrednost izgrađenog okruženja. Nove zgrade, infrastruktura i javni prostori moraju da se grade u okviru konteksta lokalnog planiranja. Gradnja mora da se referiše na svoju okolinu i uspostavi dinamičan dijalog sa lokalnim odlikama i karakteristikama u pogledu razmera, tipologije i materijalnosti.

Specifična, a ne jednoobrazna rešenja, omogućavaju raznovrsnost dizajna, sprečavajući tako da se regionalne razlike poravnaju. Tradicija dizajniranja i projektovanja i tehnološke inovacije stoga služe kao ravnopravne polazne tačke za visokokvalitetni savremeni pristup gradnji. Visokokvalitetni zanati garantuju dugovečnost objekata, infrastrukture i javnih prostora, minimizira njihovo održavanje i time značajno povećava njihovu održivost.

Topografske, morfološke i socio-ekonomske strukture oblikuju karakter grada, sela ili predela i čine osnovu njihovog kulturnog identiteta. Autentičnost izgrađenog okruženja karakteriše ne samo njena izgradnja, nego i njena društvena potka.

Održavanje ekonomske dinamike je od vitalnog značaja za kvalitet naselja kao okruženja za rad i za život. Visokokvalitetno građenje uzima u obzir ekonomske i tehnološke zahteve iz ugla njihovog uticaja na izgrađeno okruženje i strukture društva te usmerava razvoj na taj način da se zaštite karakteristike od suštinskog značaja za kulturni identitet društva.

Visokokvalitetno izgrađeno okruženje takođe dugoročno generiše novu ekonomsku vrednost poboljšanjem uslova za pozitivan privredni razvoj. Društveni efekti, kao što je opšte blagostanje, dovode do stabilnosti i promovišu socijalnu koheziju i integraciju, što zauzvrat poboljšava ekonomsku produktivnost. Pored toga, visokokvalitetna gradnja štiti životnu sredinu i prirodne resurse, sa pozitivnim rezultatima koji omogućavaju ekonomski razvoj za buduće generacije²¹. Visokokvalitetno izgrađeno okruženje je takođe odmah u prednosti sa ekonomske tačke gledišta; kvalitet nije nosilac troškova, već tvorac dodate vrednosti. Na primer, lokacija i kvalitet izgradnje posebno su važni za lokalnu trgovinu i ekonomski sektor kao što su tržište nekretnina i turizam. Konačno, kada je u pitanju privatni sektor, značaj društveno i etički odgovornog odnosa prema kvalitetu izgrađenog okruženja ne može se potceniti kada je u pitanju stvaranje pozitivnog imidža, što može imati direktan uticaj na profit.

Visokokvalitetno izgrađeno okruženje stoga ne samo da ispunjava funkcionalne i ekonomske zahteve na visokom nivou, već zadovoljava i socijalne i psihološke, dakle kulturne potrebe svojih stanovnika i korisnika. To je estetski stimulativno za njenu zajednicu. Izgled životnog prostora utiče na kulturne potrebe ljudi. Dizajn izgrađenog okruženja, odnosi između objekata i njihove izgrađene i prirodne okoline, koherentnost prostora, razmera, materijalnost: sve su ovo faktori koji imaju direktan uticaj na dobrobit ljudi i definišu kvalitet tog prostora. Visok kvalitet promovise blagostanje. Ono se postiže merama koje se moraju posebno definisati za svako mesto i koje se mogu postići na različite načine, sve dok su lokalno-specifični zahtevi ljudi, prostora i životne sredine uključeni u osnovne ciljeve. Potrebna je velika stručna ekspertiza u svim disciplinama kako bi ti ciljevi mogli da se iskažu u punoj meri. U tom procesu, jednaka težina mora se dati uvidima sociologije i psihologije prostora. Projektovanje izgrađenog okruženja na ovaj način, stavljanjem potreba i dobrobit lokalnih zajednica u centar pažnje i široko postavljen okvir za razgovor sa stanovništvom o tim pitanjima, dovodi do visokog kvaliteta koji mora da posluži kao strateški imperativ u svakom planiranom razvojnom projektu i izgradnji.

²¹ United Nations: Sustainable Buildings and Construction Programme (SBC), 2015

5 KONCEPT BAUKULTUR

Baukultur, kao aspekt kulturnog identiteta i različitosti, holistički prihvata svaku ljudsku aktivnost koja menja izgrađeno okruženje, uključujući svaki objekat ili dobro koje je deo prirodnog okruženja. *Baukultur* poziva da se savremeno stvaralaštvo, postojeći objekti, infrastruktura i javni prostor, uključujući ali ne ograničavajući se samo na spomenike kulture, razumeju kao jedinstvena celina. Tako se *Baukultur* odnosi i na detaljne metode izgradnje i na kapitalne razvojne projekte, prihvatajući tradicionalne i lokalne graditeljske veštine, kao i inovativne tehnike.

Na osnovu konferencije i deklaracije, tri su ključna aspekta koji definišu ukupan *Baukultur* koncept:

1. Postojeća gradnja, uključujući i kulturno nasleđe i savremeno stvaralaštvo, moraju se shvatiti kao jedinstvena celina. Postojeća gradnja pruža važnu referencu za *Baukultur* koncept u budućnosti.
2. Sve aktivnosti koje utiču na izgrađeno okruženje, od detaljnih zanata do planiranja i izvođenja infrastrukturnih projekata koji utiču na predeo, izrazi su *Baukultura*.
3. *Baukultur* se ne odnosi samo na izgrađenu sredinu već i na procese koji učestvuju u njenom stvaranju.

Od početka milenijuma, termin *Baukultur* se koristi u nemačkom govornom svetu upravo u tom sveobuhvatnom smislu. Kako ne postoji termin sa tačnom ekvivalentnošću ovom konceptu na engleskom (ili srpskom, prim. prev.) jeziku, konferencija uvodi nemački termin *Baukultur* u engleski jezik. Nemački izraz je izabran u kontradistinkciji na usko povezane pojmove kao što je arhitektonski kvalitet, kako se koncept ne bi ograničio samo na arhitekturu.

U okviru međunarodnog političkog konteksta, oblasti očuvanja kulturnog nasleđa, urbanog razvoja i arhitekture u odnosu su jedni sa drugima, dok još uvek održavaju svoju nezavisnost i povremeno se međusobno nadmeću. Kulturna vrednost kvaliteta izgrađenog okruženja u celini, sa kulturnim nasleđem i savremenim stvaralaštvom koje se shvata kao jedinstvena celina, teško da se ikada definiše kao politički cilj. Deklaracija iz Davosa je pokušaj rešavanja ovog jaza nudeći sveobuhvatni *Baukultur* koncept koji tretira očuvanje i brigu za kulturno nasleđe i opsežno oblikovanje životne sredine pomoću izgradnje kao jedinstvene celine, i formuliše kulturna očekivanja u pogledu naše izgrađene sredine, u cilju opšteg dobra.

Iako se koncept *Baukultur* odnosi na mnoge aktivnosti i procese koji utiču na prostorno okruženje, on ne podrazumeva bilo kakvo vrednosno rasuđivanje. Termin „visokokvalitetni *Baukultur*“, međutim, izražava ideju o unapređenom, visokokvalitetnom izgrađenom okruženju.

Visokokvalitetni *Baukultur* je stoga izražen u primeni svesnog, dobro raspravljenog, visokokvalitetnog dizajna za sve građevinske i prostorne aktivnosti, obezbeđujući da se kulturne vrednosti postave u centar i da se zadovolje ljudske društvene i kulturne potrebe.

Cilj visokokvalitetnog *Baukultura* je stvaranje i održavanje visokokvalitetnog izgrađenog okruženja. Ovaj kvalitet promoviše ključne društvene vrednosti kao što su poboljšanje kvaliteta života, blagostanja, socijalne kohezije i društvene integracije. Visokokvalitetni *Baukultur* obezbeđuje pristupačno, pristojno stanovanje, uključujući živopisna naselja po meri čoveka, stvarajući uslove za postizanje ekonomske dodate vrednosti²².

Svojom vizijom, koja obuhvata celokupno izgrađeno okruženje i usmerena je ka opštem dobru, koncept visokokvalitetnog *Baukultura* daje svoj doprinos ideji održivosti.

²² Council of the European Union: Council conclusions on architecture: culture's contribution to sustainable development (2008/C 319/05), 2008, and Council resolution on architectural quality in urban and rural environments (2001/C 73/04), 2001

6 VISOKOKVALITETNI BAUKULTUR KAO OPŠTE DOBRO I ZAJEDNIČKA ODGOVORNOST

Visokokvalitetni *Baukultur* je opšte dobro, i stoga je od javnog interesa. On se može postići samo svesnim pristupom zadatku koji uključuje saradnju između vlada i privatnog sektora. Svi relevantni javni i privatni akteri moraju da prihvate zajedničku odgovornost.

Uloga javnih subjekata, kao što su države, vlade, različiti nivoi vlasti i administracije, jeste da uspostave okvir za visokokvalitetni *Baukultur*. Oni vode svojim primerom i pridržavaju se sopstvene vizije visokokvalitetnog *Baukultura* za koji se nadaju da će ostvariti. Da bi ta vizija bila uspešna, mora da se podeli sa političarima, javnošću i ekonomskim liderima. Svi akteri, vlade, administracije i organizacije, privatni sektor, poslovni ljudi, naučnici i pojedinci, eksperti i šira javnost, moraju da prepoznaju opšte dobro visokokvalitetnog *Baukultura* i preuzmu vlasništvo nad njim i odgovornost za njega.

Participativno upravljanje i prateće učešće u procesima donošenja odluka dovode do bolje identifikacije sa izgrađenim okruženjem, a samim tim i do zajedničke odgovornosti za njegov dizajn i održavanje.

Na kraju krajeva, svi smo odgovorni za istorijski i savremeni *Baukultur*, koji će biti naša zaostavština budućim generacijama. Možemo imati pozitivan ili negativan uticaj na ovo nasleđe. Potomstvo će nas smatrati odgovornim. Svet sa visokokvalitetnim *Baukulturom* je održiv svet u kome vredi živeti.

7 POZIV NA AKCIJU: DEKLARACIJA IZ DAVOSA 2018

Predsednik Švajcarske konfederacije Alen Berset pozvao je evropske ministre kulture da prisustvuju sastanku u Davosu 21. i 22. januara 2018. godine. Pre godišnjeg sastanka Svetskog ekonomskog foruma usvojili su deklaraciju koja ističe puteve za političku i stratešku promociju koncepta visokokvalitetne kulture gradnje *Baukultur* u Evropi.

Konferencija Ministara kulture o sveobuhvatnom Baukulturu, na kojoj se održavanje i očuvanje kulturnog nasleđa i projektovanje i planiranje izgrađenog okruženja posmatraju kao jedinstvena celina koji podiže kulturna očekivanja u pogledu kvaliteta našeg izgrađenog okruženja, predstavlja nadgradnju tekućoj međunarodnoj debati, kako u oblasti kulturnog nasleđa, tako i trenutnog planiranja, projektovanja i gradnje, i postavlja novi kurs.

Deklaracija iz Davosa postavlja evropsku viziju visokokvalitetnog Baukultura, poziva na zajedničke napore i iznosi moguće načine za ostvarivanje cilja uspostavljanja visokokvalitetnog Baukultura za opšte dobro svih evropskih ljudi.

NORMATIVNI PRINCIPI I JAVNE POLITIKE

Visokokvalitetni Baukultur može se postići podizanjem glasa i doslednom primenom težnje za postizanjem visokog i sveobuhvatnog kvaliteta u pogledu izgrađenog okruženja. To znači da pravni principi planiranja, projektovanja i izgradnje moraju da uključuju visokokvalitetni Baukultur kao osnovni cilj koji je obavezan za sve oblasti i sve prostorno relevantne zadatke i obuhvata pravične javne nabavke. Budući razvojni projekti moraju da budu posvećeni visokim standardima kvaliteta i da uzmu u obzir postojeće karakteristike prostora. Ono ne sme nepotrebno da bude poništeno čisto ekonomskim ili tehničkim interesima.

JAČANJE INTERDISCIPLINARNOG DISKURSA

Baukultur uključuje odlike dizajna, kao i funkcionalne i socijalne aspekte. Visokokvalitetni Baukultur se može postići samo ako su sve relevantne discipline uključene u interdisciplinarni diskurs. Posebno, sociologija i psihologija prostora, kao i zdravstvene implikacije, moraju imati specifičnu težinu u planiranju i izgradnji. Oni daju značajan doprinos jasnijem definisanju i praćenju visokog kvaliteta kojem teže, adekvatnim odražavanjem kulturnih potreba ljudi. U saradnji sa svim drugim stručnjacima, ovo će podstaći visokokvalitetni formalni dizajn, kao i interdisciplinarni konkursi u projektovanju i dizajnu.

PARTICIPATIVNO UPRAVLJANJE

Participativni procesi, primena principa odlučivanja odozdo prema gore, i druge mere obezbeđivanja kvaliteta mogu da promovišu visokokvalitetni Baukultur, pod uslovom da svi učesnici imaju neophodne mogućnosti i kompetencije. Visokokvalitetni Baukultur traži jačanje relevantnih procesa participacije, koji podrazumevaju zrelu i senzibilisanu javnost. Sveobuhvatne procedure omogućavanja kvaliteta koje prate i vode stručnjaci iz svih relevantnih disciplina čiji su rezultati potkovaniji širokim konsultacijama i promišljanjem, pogoduju visokokvalitetnom Baukulturu.

OBRAZOVANJE I INFORMISANJE

Cilj postizanja visokokvalitetnog Baukultura zahteva podizanje svesti profesionalaca u planiranju, projektovanju i izgradnji, kao i političara, ekonomskih lidera i šire javnosti, sa jedne strane, i izgradnje adekvatnih kapaciteta na odgovarajućem nivou sa druge strane. Nastavni programi obuke treba da uključuju koncept visokokvalitetnog Baukultura na svim relevantnim obrazovnim nivoima, da promovišu tradicionalne, tehničke i profesionalne veštine i podržavaju inovacije. U oblasti opšteg obrazovanja moraju se uložiti posebni napor sa ciljem da se evropskoj javnosti omogući da procenjuje Baukultur i kvalitetu projektovanja. Svi akteri, uključujući i privatni sektor, moraju da preuzmu odgovornost za kvalitet našeg izgrađenog okruženja, koje će se kao naše nasleđe preneti na buduće generacije.

8

ANEKS: MEĐUNARODNE POLITIKE U POGLEDU IZGRAĐENOG OKRUŽENJA

Naredni pregled predstavlja odabrane primere međunarodnih javnih politika, koje se direktno ili indirektno odnose na pitanja *Baukultura*. Prevažodno se odnosi na multilateralne sporazume na političkom nivou i ne uključuje dokumenta koja izdaju savetodavna ili ekspertska tela. Ovaj pregled daje kontekst i predstavlja važan temelj za Deklaraciju iz Davosa. Pregled ovih tekstova pojašnjava nedostatke u dosadašnjoj diskusiji, a samim tim ukazuje na neophodnost Davoske deklaracije, koja ističe kvalitet izgrađenog okruženja i koncept visokokvalitetnog *Baukultura* kao ključne teme za razvoj evropskog izgrađenog okruženja.

UJEDINJENE NACIJE

Nova urbana agenda. Konferencija Ujedinjenih nacija o stanovanju i održivom urbanom razvoju. Habitat III Kito 17 – 20. oktobar 2016. godine

Program Ujedinjenih nacija za ljudska naselja, UN Habitat, usvojio je Novu urbanu agendu na Konferenciji Habitat III 2016. godine, u kojoj su izloženi opšti ciljevi razvoja i koja je fokusirana na pitanja upravljanja, socijalne kohezije i životne sredine. Zbog sve veće urbanizacije širom sveta, smatra se da je urbanim sredinama danas najpotrebnija akcija. Agenda se bavi visokokvalitetnim javnim prostorima koji daju doprinos održivosti, a samim tim i kvalitetu života stanovnika. Nova urbana agenda potvrđuje značaj očuvanja kulturnog nasleđa.

<https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-Serbian.pdf>

Transformacija našeg sveta: Agenda za održivi razvoj do 2030. godine. Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija, Njujork, 25. septembra 2015. godine

U okviru svoje Agende za održivi razvoj za 2030. godinu, UN su postigle dogovor o brojnim ciljevima. Cilj 11 nastoji da „gradove i ljudska naselja učini inkluzivnim, bezbednim, rezilijentnim i održivim“. Ovaj cilj podrazumeva pristup bezbednom i pristupačnom stanovanju i transportu, unapređivanje participativnog, integrisanog i inkluzivnog planiranja naselja i urbanog razvoja, zaštitu i čuvanje kulturnog i prirodnog nasleđa, obezbeđivanje inkluzivnih i dostupnih zelenih i javnih prostora.

<https://sdgs.un.org/partnerships>

<https://sdg.indikatori.rs/sr-Latn/o-ciljevima>

Konvencija o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravo na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine. Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE), Arhus, 25. jun 1998. godine

Konvencijom se definišu prava ljudi na dostupnost informacija o životnoj sredini, promoviše učešće javnosti u donošenju odluka i pristup pravdi u pitanjima životne sredine.

<https://www.poverenik.rs/sr-yu/međunarodni-dokumenti/yjедињене-нације/3564-закон-о-потврђивању-конвенције-о-доступности-информација-учешћу-јавности-у-доношењу-одлука-и-праву-на-правну-заштиту-у-питањима-животне-средине.html>

UNESKO

Hangdžou deklaracija. Stavlanje kulture u središte politike održivog razvoja. Hangdžou Međunarodni kongres, Kina, 15 – 17. maja 2013. godine

Hangdžou deklaracija naglašava presudnu ulogu kulture održivog razvoja, mira i bezbednosti i zalaže se za punu integraciju kulture u sve razvojne politike i programe.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000221238>

Preporuka o Istorijskom urbanom pejzažu. Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESKO), Pariz, 10. novembar 2011. godine

Preporukom se ističe posebna vrednost istorijskih urbanih pejzaža. Time se kulturno nasleđe prepoznaje kao važan činilac koji daje doprinos kvalitetu života, promovisanju ekonomskog razvoja i jačanju socijalne kohezije u globalnom okruženju koje se menja. Njime se predlaže integracija strategija za očuvanje, upravljanje i planiranje istorijskih urbanih celina u lokalne i urbanističke razvojne procese u cilju suprotstavljanja brzog i nekontrolisanoj urbanizaciji.

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=48857&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Konvencija o očuvanje nematerijalnog kulturnog nasleđa. Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESKO), Pariz, 17. oktobar 2003. godine

Konvencija ima za cilj da očuva i obezbedi poštovanje nematerijalnog nasleđa zajednica, grupa i pojedinaca. U kontekstu konvencije, nematerijalno kulturno nasleđe obuhvata ne samo prakse, predstave, izraze, znanja i veštine, već i pridružene instrumente, predmete, artefakte i kulturne prostore. Konvencija podstiče prenos znanja i veština i promoviše kulturnu raznolikost i interkulturalni dijalog.

[https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5396/13.%20Konvencija%20o%20očuvanju%20nematerijalnog%20kulturnog%20nasleđa%20\(Pariz,%202003\).pdf](https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5396/13.%20Konvencija%20o%20očuvanju%20nematerijalnog%20kulturnog%20nasleđa%20(Pariz,%202003).pdf)

Konvencija o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine. Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESKO), Pariz, 16. novembra 1972. godine

Svetska konvencija o kulturnoj baštini ima za cilj očuvanje prirodnog i kulturnog nasleđa izuzetne univerzalne vrednosti za buduće generacije, kao deo svetske baštine čovečanstva u celini. Najvažniji mehanizam u postizanju tog cilja je Lista svetske baštine.

[https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5171/11.%20Konvecija%20o%20zastiti%20svetske%20kulturne%20i%20prirodne%20bastine%20\(%20Pariz,%201972\).pdf](https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5171/11.%20Konvecija%20o%20zastiti%20svetske%20kulturne%20i%20prirodne%20bastine%20(%20Pariz,%201972).pdf)

Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba. Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, naučnu i kulturu (UNESKO), Hag, 14. maj 1954. godine.

Konvencija ima za cilj sprečavanje uništenja i oštećenja kulturnog nasleđa tokom oružanih sukoba, kao i sprečavanje krađe i drugih oblika nelegalne zaplene. Dva protokola sa dodatnim sporazumima usvojena su 1954. Pored pravila koja treba da garantuju zaštitu i poštovanje kulturnog nasleđa tokom oružanih sukoba, sporazum uključuje i mirnodopske mere zaštite kao što su priprema zaliha i vanredne mere²³.

[https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5166/9.%20Konvencija%20za%20zaštitu%20kulturnih%20dobara%20u%20slučaju%20oružanog%20sukoba%20\(Hag,1954\)-.pdf](https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5166/9.%20Konvencija%20za%20zaštitu%20kulturnih%20dobara%20u%20slučaju%20oružanog%20sukoba%20(Hag,1954)-.pdf)

SAVET EVROPE

Evropska strategija kulturnog nasleđa za 21. vek (Strategija iz Namura), 2017

Komitej ministara Saveta Evrope je 2017. godine usvojio sa svojom preporukom (CM/rec(2017)1) Strategiju evropskog kulturnog nasleđa za 21. vek, na osnovu teksta Odbora za kulturu, nasleđe i predeo (CDCPP) 2016. godine. Strategija se oslanja na Konferenciju ministara Saveta Evrope koju je Belgija organizovala 2015. godine u Namuru, kada je usvojena Namurska deklaracija. Cilj strategije je promovisanje dobrog upravljanja i društvenog učešća u kulturnom nasleđu i na taj način poboljšanje njegovog pozitivnog uticaja na društvo.

<http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/strategy-21>

<https://rm.coe.int/16806a89ae>

Deklaracija iz Napfliona: Unapređenje teritorijalne demokratije u prostornom planiranju, 2014. Konferencija Saveta Evrope odgovornih za prostorno/regionalno planiranje (CEMAT), Napflion, 17. jun 2014. godine

Deklaracija iz Napfliona daje smernice za iskorišćavanje potencijala participativne demokratije u prostornom planiranju. Deklaracijom se postavlja okvir u kojem ljudi mogu da iskažu informisano mišljenje u vezi sa prostornim planovima koji direktno ili indirektno utiču na njih i koji na različite načine mogu da utiču na prostorno planiranje njihovog teritorijalnog okruženja.

<http://www.ectp-ceu.eu/images/stories/PDF-docs/16th%20CEMAT%20Naphlio%20declaration%202014.pdf>

Okvirna konvencija Saveta Evrope o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo, Faro, 27. oktobra 2005. godine

Konvencija naglašava važne aspekte nasleđa i njihovu vezu sa ljudskim pravima i demokratijom. Ona definiše kulturno nasleđe kao važan resurs za promociju kulturne raznovrsnosti i održivog razvoja društva, ekonomije i životne sredine. Ona poziva na stvaranje okvira koji postavlja kulturno nasleđe u središte društvene pažnje i jača pristup javnosti i njihovo učešće u pitanjima kulturnog nasleđa.

[https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5160/7.%20Okvirna%20konvencija%20Saveta%20Evrope%20o%20vrednosti%20kulturnog%20nasleđa%20za%20društvo%20\(Faro,%202005\)-.pdf](https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5160/7.%20Okvirna%20konvencija%20Saveta%20Evrope%20o%20vrednosti%20kulturnog%20nasleđa%20za%20društvo%20(Faro,%202005)-.pdf)

²³ The Hague Convention was adopted in the wake of large-scale destruction during the Second World War. In recent years several resolutions have been passed in similar circumstances, which deal with the effects of terrorism on the cultural heritage in the Middle East and Africa, cf. e.g. the UN Security Council Resolution 2249, 2015: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2249.pdf (accessed 18.09.2017); the UN Human Rights Council Resolution 233/20, 2016 <http://undocs.org/A/HRC/RES/33/20> (accessed 31.08.2017). At a European level: Council of Europe "The role of culture and cultural heritage in conflict prevention, transformation, resolution and postconflict action: the Council of Europe Approach", AT (2010) 397 rev.1, 18 January 2011: <https://edoc.coe.int/en/european-cultural-convention/5785-the-role-of-culture-and-cultural-heritage-in-conflict-prevention-transformation-resolution-and-postconflict-action-the-council-of-europe-approach.html> (accessed 13.09.2017)

Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog kontinenta. Evropska konferencija ministara odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), Hanover 7-8. novembra 2000

Vodeći principi prevashodno imaju za cilj, da harmonizuju ekonomske i socijalne zahteve koje Evropa treba da ispuni svojom ekološkom i kulturnom ulogom i da na taj način doprinesu dugoročnom, sveobuhvatnom i ravnomernom prostornom razvoju. U tom kontekstu ističe se značaj izgrađenog kulturnog nasleđa za održivi razvoj. Naglašava se da nije izazovno samo očuvanje prošlosti, već i harmonija između moderne arhitekture, urbanog planiranja i kulturnog nasleđa.

<https://www.apps.org.rs/wp-content/uploads/publikacije/Vodeci-principi-2000.pdf>

EVROPSKA KONVENCIJA O PREDELU, FIRENCA, 20. OKTOBAR 2000. GODINE

Evropska konvencija o predelu zasnovana je na širokom razumevanju pojma predela. Obuhvata sve nivoe predela, uključujući prirodne, ruralne, urbane i prigradske predele. Pored bavljenja lepim ili zaštićenim predelima ona takođe podvlači značaj kvaliteta pejzaža za očuvanje raznolikog prirodnog i kulturnog evropskog nasleđa uopšte. To daje podsticaj usvajanju pažljivijeg pristupa tretmanu celokupnog predela, koji dobija na značaju posebno u urbanim i peri-urbanim sredinama.

<https://rm.coe.int/16802f3fba>

Konvencija o zaštiti evropskog arhitektonskog blaga (Serija evropskih sporazuma – br. 121). Granada, 3. oktobar 1985. godine

Konvencija se bavi značajem kvaliteta izgrađenog okruženja. Njena glavna svrha je da unapredi kulturno nasleđe Evrope kroz promovisanje politika zaštite nasleđa odnosno konzervacije. To je prvi dokument koji uključuje principe integrisane konzervacije. Naglašava da arhitektonsko nasleđe predstavlja nezamenljiv izraz raznolikosti evropskog kulturnog nasleđa i uspostavlja principe "evropske koordinacije politika konzervacije" uključujući razmenu o načinima promovisanja arhitektonskog stvaralaštva kao savremenog doprinosa evropskom kulturnom nasleđu.

[https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5144/2.%20Konvencija%20o%20zaštiti%20arhitektonskog%20blaga%20\(Granada,%201985\).pdf](https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5144/2.%20Konvencija%20o%20zaštiti%20arhitektonskog%20blaga%20(Granada,%201985).pdf)

Evropska povelja o regionalnom/prostornom planiranju. Evropska konferencija ministara odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), Toremolinos, 20. maj 1983. godine

Cilj Povelje je da ojača i podrži saradnju i razmenu informacija u vezi sa prostornim planiranjem. Naglašava se doprinos regionalnog/prostornog planiranja evropskom identitetu kroz bolju prostornu organizaciju u Evropi. Naglašava da bi svim evropskim građanima trebalo omogućiti da učestvuju u regionalnim/prostornim merama planiranja.

https://www.are.admin.ch/dam/are/de/dokumente/internationales/dokumente/bericht/european_region_alspatialplanningcharterortoremolinoscharter.pdf.download.pdf/european_regionalspatialplanningcharte_rtorremolinoscharter.pdf

EVROPSKA KONVENCIJA O KULTURI, PARIZ, 19. DECEMBAR 1954. GODINE

Evropska konvencija o kulturi bila je osnova za definisanje koncepta zajedničkog evropskog kulturnog nasleđa i postavila je temelj kulturno-političke saradnje u posleratnoj Evropi. Cilj konvencije je da se promoviše međusobno razumevanje između naroda Evrope i omogućiti poštovanje različitih kultura.

<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/018>

EVROPSKA UNIJA

Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona - Novi evropski Bauhaus : Lepo, održivo, zajedno (COM (2021) 573 final), Brisel, 15. septembar 2021. godine

Novi evropski Bauhaus je kreativna i interdisciplinarna inicijativa koja povezuje evropski zeleni dogovor sa našim životnim prostorima i iskustvima. Novi evropski Bauhaus promoviše novi stil života i ubrzava zelena tranzicija u različitim sektorima naše privrede kao što su građevinarstvo, arhitektura, proizvodnja nameštaja, moda kao i u drugim oblastima našeg svakodnevnog života. Novi evropski Bauhaus (NEB) je projekat nade i perspektive. On donosi kulturnu i kreativnu dimenziju Evropskom zelenom dogovoru za unapređenje održivih inovacija, tehnologije i ekonomije.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0573>

Povelja iz Lajpciga o održivim evropskim gradovima. Neformalni ministarski sastanak o urbanom razvoju i teritorijalnoj koheziji 24-25. maja 2007. godine i Nova Povelja iz Lajpciga, 30. novembra 2020. godine
Povelja iz Lajpciga se fokusira na integrisane politike urbanog razvoja i promoviše kreiranje i održavanje visokokvalitetnih javnih prostora. Kvalitetna arhitektura shvata se kao neophodnost za grad u celini i njegovu okolinu. Kako bi se odgovorilo na nove izazove, Lajpciška povelja je dodatno unapređena uoči nemačkog predsedavanja Savetom EU na neformalnom ministarskom sastanku u novembru 2020. Identifikovane su aktuelne i posebno važne teme budućnosti, principi i trendovi integrisanog urbanog razvoja u Evropi. Nova Lajpciška povelja formuliše tri odlučujuće dimenzije delovanja za gradove: „pravedan grad“, „zeleni grad“ i „produktivni grad“.

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/brochures/2020/new-leipzig-charter-the-transformative-power-of-cities-for-the-common-good

Urbana agenda za EU 'Amsterdamski pakt'. Neformalni sastanak ministara EU odgovornih za urbana pitanja, Amsterdam, 30. maj 2016. godine

Amsterdamski pakt ima za cilj održivu politiku za životnu sredinu i uspostavlja Urbanističku agendu za EU. Pakt Amsterdama se odnosi na socijalne, planiranje i finansijske aspekte izgrađene sredine.

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/agenda/pact-of-amsterdam.pdf

Zaključci Evropskog saveta o participativnom upravljanju kulturnim nasleđem (2014/C 463/01). Savet Evropske unije, 23. decembar 2014.

Pozivajući se na zaključke Saveta od 21. maja 2014. o kulturnom nasleđu kao strateškom resursu za održivu Evropu, ovi zaključci Saveta promovišu participativni pristup kreiranju kulturne politike.

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(01)&from=EN)

Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – Ka integrisanom pristupu kulturnom nasleđu za Evropu (COM (2014) 477 final). Evropska komisija, Brisel, 22. jul 2014. godine

Saopštenje naglašava uticaj kulturnog nasleđa kao strateškog resursa za održivu Evropu. Naglašava značaj snažne saradnje između država u jačanju doprinosa kulturnog nasleđa održivom ekonomskom rastu i zapošljavanju.

http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/publications/2014-heritage-communication_en.pdf

Zaključci o kulturnom nasleđu kao strateškom resursu za održivu Evropu. Sastanak Saveta za obrazovanje, omladinu, kulturu i sport, Brisel, 21. maj 2014. godine

Zaključci naglašavaju ulogu kulturnog nasleđa kao nezamenljivog i dragocenog resursa za Evropu. U dokumentu se dalje navodi da kulturno nasleđe pospešuje kvalitet života, promoviše socijalnu inkluziju i, zahvaljujući svom ekonomskom uticaju, podržava održivi razvoj i regeneraciju ruralnih i urbanih sredina.

https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/142705.pdf

Zaključci Evropskog saveta o arhitekturi: doprinos kulture održivom razvoju (2008/C 319/05). Savet Evropske unije, 20. novembar 2008. godine

Zaključci naglašavaju kulturnu relevantnost arhitekture i naglašavaju doprinos kulture održivom razvoju. Naglašen je poziv svim političkim akterima da uzmu u obzir kulturnu komponentu arhitekture i vide visokokvalitetnu arhitekturu kao faktor ekonomske dinamike²⁴.

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XG1213\(02\)&from=DE](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XG1213(02)&from=DE)

Rezolucija Evropskog saveta od 12. februara 2001. o kvalitetu arhitekture u urbanim i ruralnim sredinama (2001/C 73/04). Savet Evropske unije, 12. februara 2001. godine

Rezolucija Saveta usredsređena je na potrebu za visokokvalitetnim izgrađenim okruženjem. U njemu se navodi da visokokvalitetna arhitektura poboljšava životno okruženje građana, njihov odnos sa ruralnom i urbanom sredinom i daje efikasan doprinos socijalnoj koheziji, stvaranju radnih mesta, promociji kulturnog turizma i regionalnom ekonomskom razvoju²⁵.

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001G0306\(03\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001G0306(03)&from=EN)

Evropska perspektiva prostornog razvoja (ESDP). Neformalni Savet ministara zadužen za prostorno planiranje, Potsdam, 11. maj 1999.

ESDP vidi kulturnu raznolikost kao jedan od najvažnijih faktora u razvoju EU i vidi evropsko kulturno nasleđe kao izraz evropskog identiteta. Formulirani principi uključuju policentrični prostorni razvoj, novi odnos između urbanih i ruralnih područja i pažljivo upravljanje prirodom i kulturnim nasleđem.

<https://www.scribd.com/document/88556487/ESDP-Evropska-perspektiva-održivog-razvoja>

²⁴ The Survey on Architectural Policies in Europe. European Forum for Architectural Policies, Brussels, July 2012 reviews the impact of the Conclusion 2008/C 319/05 and the Resolution 2001/C 73/04: http://www.efap-fepa.org/docs/EFAP_Survey_Book_2012.pdf

²⁵ Cf. note 23

Ó Office fédéral de la culture
Section Patrimoine culturel et monuments historiques, 2018
baukultur@bak.admin.ch
www.davosdeclaration2018.ch

Република Србија
Министарство културе

Prevod brošure deo je projekta „Evropske zelene politike u oblasti kulturnog nasleđa“ koji se sufinansira iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture

Prevod na srpski, lektura i korektura:
Evropa Nostra Srbija

Vesna Marjanović
Ivana Marković „Pisanje iz srca“

Kreativni konsultant:
Sonja Lundin

Prelom i dizajn srpskog izdanja:
Geckon art Beograd

Ove informacije se mogu slobodno koristiti i kopirati u nekomercijalne svrhe, pod uslovom da se navede izvor. Kao deo misije organizacije Evropa Nostra za očuvanje našeg kulturnog i prirodnog nasleđa, prevod tekstova u okviru projekta „Evropske zelene politike u oblasti kulturnog nasleđa“ sačinjen je isključivo u digitalnom formatu.

Beograd 2024.

